

Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde "Hayat ve Ölüm" Trajedisi

Veysel ŞAHİN*

ÖZ

Necip Fazıl, Türk edebiyatının önemli şairlerindedir. Edebî hayatında derin kırılmalar yaşayan sanatçı, varlığını şiir iklimine derin izler bırakacak şekilde örgütler. Şiir, onun iç dünyasının bir aynasıdır.

Şiirlerini modern ve mistik temellerle oluşturan şair, toplumsal sorunlardan olabildiğince uzaklaşır ve insanın bireysel varoluşunu sorgulayarak iç benliğine yönelir. Böylece sanatçı, hayatın kabalaşan ve sömürücü yönlerini şiirin içine sıkıştırır. Şaire göre insanın yaşam içinde oturduğu yer, bir trajedinin oynandığı sahnedir. Bu trajik sahnenin başoyuncuları ise hayat ve ölümdür. Şaire göre hayat, insana emanet edilmiş kutsal bir süreç ve insanı kaçınılmaz olana taşıyan tek gerçektir. Ölüm ise Necip Fazıl için hayatın karşısında çekilmiş karanlık bir settir.

Çalışmamızda Necip Fazıl'ın şiirlerinde sık sık vurguladığı "hayat ve ölüm" trajedisi üzerinde durduk.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl, şiir, insan, hayat, ölüm, varoluş, dünya, trajedi.

ABSTRACT

The Tragedy of "Life and Death" in Necip Fazıl Kısakürek's Poetry

Necip Fazıl is one of the most important poets of Turkish literature. He, having undergone deep fractures in his literary career, sets his existence leaving deep traces on the poetical climate.

Poetry is a mirror of his psyche. He builds his poetry upon modern and mystic foundations and he gets away from social problems a great deal questioning the individual existence of man and directs to the inner life. So, the artist takes the vulgar and exploiting aspects of life into his poetry. According to him, the place of man in life is the stage on which a tragedy is played. The protagonist and antagonist of this stage are life and death. For the poet, life is a sacred process gifted

* Fırat Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi, ELAZIĞ, e-posta: veyselsahin68@mynet.com.tr, vsahin@firat.edu.tr

to man, and apart from this, is the only reality carrying man to the inevitable end. The death for Necip Fazıl, on the other hand, is a dark wall before life.

This study examines the tragedy of “life and death” Necip Fazıl often emphasized in his poetry.

Key Words: Necip Fazıl, poetry, man, life, death, existence, world, tragedy.

Giriş

Necip Fazıl Türk edebiyatının önemli şairlerindedir. Edebî hayatında derin kırılmalar yaşayan sanatçı, varlığını şiirin iklimine derin izler bırakacak şekilde örgütlemiştir. Şiir onun iç dünyasının aynası niteliğindedir. Necip Fazıl, bu aynaya her bakışında insanı trajik bir çıkmazın içinde dondurur ve ötelere. İnsanın yaşam içinde oturduğu yer şaire göre bir trajedinin oynandığı sahnedir. Şair bu sahneyi farklı dekorlarla süsleyerek, oturma yerini karanlık, derin, geçici ve ölümcül bir arenaya dönüştürür. O, şiirlerinde içinde yaşadığı anı kendi benliğinden öteleyerek, görünmeyenin ardındaki görünür kılar. Necip Fazıl “aslında bir iç huzur arayışındadır. Ve yaşamından memnun değildir” (Oktay 1993: 993). Şair, etrafındaki her şeyi “öteki ve ötelere bakışı” altında karamsar bir yapıya dönüştürür. Her dönüşüm, onun içsel kırılmalar yaşammasına sebep olur. Etrafındaki nesne ve varlıkları gerçek kimliklerinin ötesinde bireysel bir dönüşümün merkezine çeken Necip Fazıl, şiirlerinde korku ve tedirginlik nedeniyle karamsar bir atmosfer yaratır.

Modernlik ve mistisizm onun şiirinin temelini oluşturur. Bireysel ve toplumsal olarak yaşamın kirlenmiş kutsallığı, şairin nevrotik sancılar çekmesine sebep olur. Fransız şiiri ile klasik şiiri aynı potada eriten Necip Fazıl, hayatın küçük anlarını yakalar. Yakalanan bu anlar, şairin ruhsal ve düşünsel olarak ürpermesine neden olur. Böylece “Toplumsal sorunlardan olabildiğince uzaklaşır, insanın bireysel varoluşunu sorgulayan iç benliğe yönelir” (Korkmaz vd. 2007a: 238). İç benliğe yönelen sanatçı, hayatın kabalaşan ve sömürücü yönlerini şiirin içine sıkıştırır. Bu sıkıştırma onun şiirlerinin temel izliğini oluşturur. Dış dünyanın kabalaşan biçimi, Necip Fazıl’ı kendine ve derinlerdeki ötekine sürükler. Bu sürüklenişte sanatçı, kendini trajik bir çıkmazın içinde bulur. Şairin trajik çıkmazlıkları yaratıcı düşüncesini harekete geçirir. İçine düştüğü ruhsal ve düşünsel bunalımlar şaire “daima trajik olan duyguları düşündürmektedir” (Okay 1998: 44). Şiirlerini bu duygular içerisinde oluşturan sanatçı, reel yaşamın üzerine adeta hayat, ölüm, zaman, varlık, benlik ve yalnızlık, gibi düşünceleri örter. Karanlık bir yapıya dönüşen dış âlem artık onun için trajik bir “gayya çukuru” haline gelir. Şairin şiirlerinde sıklıkla yaşadığı bu ürperiş, sıkıntı ve korkular onun psikolojik yapısını ortaya koyar.

1. Hayatla İnsanın Trajik Yüzleşmesi

"Tam otuz yıl saatim işlemiş ben durmuşum;
Gökyüzünden habersiz, uçurtma uçurmuşum..."

(Kısakürek 2003: 35).

Necip Fazıl, şiirlerinde hayatın işleyişi karşısında insanın trajik çıkmazını ortaya koyar. Hayatla insanın karşılaşması, insanın kendini hayat karşısında sonsuzlama arzusuyla büyük bir çatışmaya dönüşür. Şaire göre hayat, insana emanet edilmiş kutsal bir süreçtir. İnsana emanet olarak verilen bu kutsal süreç, onu kendi kaderiyle baş başa bırakır. Tek başına kendi rolünü oynayan insan, her ne kadar hayatı dizginlemeye çalışsa da bunu başaramaz. Bunun nedeni, hayatın insana istenmeden verilmesi ve istenmeden alınmasıdır. Nitekim şaire göre hayat, insanı kaçınılmaz olana taşıyan tek gerçektir. İnsan hayatta iken ölüme her zaman çok yakındır. Hayatta kalma ve hayata tutunma çabası şaire göre insanın yaşama kavgasına neden olur. Kavga'nın şiddeti, insanın kimsesiz, çaresiz ve acizliğini gösterir. Bu yüzden şair, hayata hep başkaldırır. Bu başkaldırış ve çıkamazlar hayat karşısında hissedilen acizliğin trajikliğidir. Necip Fazıl, "Hayat" adlı şiirinde;

"Ne acı, kaybetmek için sahiplik!
Ölümlüyü sevmek, ne korkulu iş!..
Hayat mı, püf desen kopacak iplik,
Çıkmaz sokaklarda varılmaz gidiş."

(Kısakürek 2003: 298).

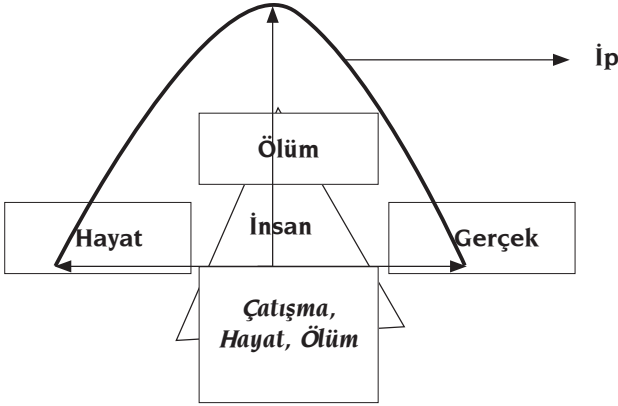
diyerek hayatın insan ile münasebetini ortaya koyar. İnsan için hayat, güzelliklerle dolu olabileceği gibi korku, acı ve sıkıntılarla da dolu olabilir. Burada önemli olan kişinin hayattan ne beklediği ve onu nasıl algıladığıdır. Hayat aslında insanın kendisidir. Kendi psikolojik ve ruhi sağaltımlarının dünya üzerinde yaşayan/yaşanmış görüntüsüdür. Necip Fazıl, dünya/hayati, karamsar bir ruh hali ile insana yaklaştırır. Şairin yukarıdaki şiirde de ifade ettiği gibi insanın hayatını yitirmesi acı bir durumdur. Çünkü insanı dünyalık kılan tek gerçek, beden ve ruh birlikteliğidir. Bu birliktelik insan hayatını simgeler. Şairin insanı kendi hayatının sahibi olarak algılaması ve gerçekte bunun böyle olmadığını ortaya koyması, "kaybetmek" kavramıyla acı bir trajediye dönüşür. Zira insan, sevdiklerinin hayatlarını sahiplenen tek canlıdır. Çünkü insan, hayatı müşterek yaşayan tek canlıdır. İnsanın bireyselleşmesi sahiplenmekten geçer. Her ne kadar sahiplendiğimiz varlıkların öleceğini bilsek de o acıyı yaşamak hayatın tek trajiğidir. Şair, "Ne acı kaybetmek için sahiplik/ Ölümlüyü sevmek ne korkulu iş?" diyerek, insanın hayat karşısındaki çaresizliğini dile getirir. Şaire göre insan, hayatın biteceğini bilen ve onu yaşama ve tüketmekten başka yapacak bir şeyi olmayandır. Hayat, insan için püf dendiği an kopacak kadar ince ve narindir. "Hayat mı, püf desen kopacak

iplik" ibaresi Necip Fazıl'ın hayata karşı takındığı tavrı ortaya koyan "açar ibaredir."¹ Şair, hayatı çok kısa, bir soluk kadar anlık ve geçici olarak görür. Bunun nedeni hayatın insan için kısa olmasıdır. Necip Fazıl'a göre hayatın kısa ve anlık oluşu, insanın korkulu tek gerçeğidir. Hayatla anlık bir sürçme/düşme sonrasında karşılaşan insan, yükselişin de kısa sürede ve anlık olacağını bilir. Bu yüzden şair için "insanın" varlık düzeni içindeki yeri ve değerini konumlandırmak ve anlamlandırmak" (Öztürk 2001: 43) hayatın anlık kopuşu karşısında bir tutunma olarak görülür. Necip Fazıl, kendini anlamlı kıldığı bu dünyada hayatla var olacağını bilir ve hayatın bir soluk gibi insan elinden kopararak alınmasına isyan eder. Onun isyanı, "Çıkamaz sokaklarda varılmaz gidiş" in ince bir iple dünyalaştırılmasıdır. Sartre'a göre, "hayatın önsel bir anlamı yoktur. Hayatı yaşamadan önce hayat bir anlam ifade etmez. Ona anlam kazandırmak ve kopuşu trajikleştirmek insanın eseridir" (2001: 62). Şair, "sevmek", "sahiplenmek" ve "ölmek" kavramlarıyla hayatı gereklilikler arasında sabitler. Bu sabitleyiş, şairin bütün algılarını tek yönlü çatışmalar yumağı haline getirir. Hayat karşısında bu tek yönlülük, onu "çıkamaz" ve "varılmaz" bir sokağa doğru iteler. Bu sokak, onun hayatla yüzleştiği, gerçek ve kopuşlar arasında sıkıştığı ve sonsuza doğru yürüdüğü trajik ilkidir.

Şiirde "sevmek", "sahiplenmek" ve "hayat" ibareleri insanî edimlerdir. Bu edimler, incecik bir iple dünyaya bağlanmıştır. Burada şair, ip sembolüyle hayat ve insan arasındaki bağıntının düzeyini belirtir. Şiirde ip sembolü, yaşamın insan için kuruluşunu, yükselişini, düşüşünü ve bağlayıcılığını gösterir. İp simgesi şiirde bu yönüyle kendi anlamının yanında yan anlamlarıyla şiirin merkez gücünü oluşturan bir değerdir. Şiirde ip sembolü, hayat ve ölüm metaforları ile "sevmek, kaybetmek, gerçek ve sahip olmak" gibi kavramlarla ilişkilendirilir. Şiirdeki "Hayat mı, püf desen kopacak iplik," mısraında ip simgesi, hayat ve ölümü trajedisini yatay ve dikey boyutları ile sembolize eden aktif bağlayıcıdır. Bu yönüyle hayat ve ölüm çıkmazı, ip simgesiyle akıl ve ruhun, en geniş anlamıyla insanın, derinliklerinde yatan gücü/leri aşağıdaki şekilde de görüldüğü üzere hem dikey (yukarı ve aşağı yönde) hem de yatay (tepe noktası, hayat, insan ve gerçek düzleminde) yönde birleştirir.

1 *Açar ibare*, bir şiirin en anlamlı şekilde açıklanmasını sağlayan anahtar görevindeki mısralardır. Açar ibare, şiirde bir kelime, bir mısradan oluşabildiği gibi birden fazla kelime veya mısradan da oluşabilir. Açar ibarenin, anlamlı bir bütünlük kurmasında yardımcı ibare (aracı ibare) devreye girer ve açar ibarenin anlam bütünlüğü ve derinliği kazanmasını sağlar. Şiirde yardımcı ibare, kavram, simge ve imgeler arasında ilişkiyi güçlendiren, şiirin dokusunun oluşmasına katkı sağlar. Bu yönüyle açar ibarelerinin bütünlüğü ve zenginliğine yardımcı olur. Bütün hazinelerin yerin derinliklerinde saklı olması gibi şiir de kendini açar ibare altına saklar. Biz de açar ibarenin rehberliğinde şiirin eşsiz ve sırlarla dolu evrenine girer ve onu yeniden keşfederiz. Nitekim şiirin içindeki anlam yoğunluğu en fazla olan kelime veya mısraı, şiiri açan, onu yorumlamamıza yardımcı olan ibaredir. Biz bu tür kelime ve mısralara açar ibare diyoruz.

Şekilde görüldüğü üzere şair, insanı merkeze alarak insanın hayat ve gerçekler karşısında yaşamış olduğu çatışmaları trajik son olan ölümle çözer. Hayat, gerçek, ölüm ve insan denklemi dikey boyutta bir yükselişle yataylığı yitirir. Hayat, bir iplik kadar incedir ve nerede, ne zaman kopacağı belli değildir. Bu belirsizlik/kader, insanı hayat karşısında korkutan en önemli şeydir. Çünkü hayatı anlamlandıran "sevme, sahiplenme" gibi kavramlar, insanın ölümle yüzleşme anını acı bir çılgılığa dönüştürür.

Necip Fazıl, hayatın trajikliğini bazı şiirlerinde ironik bir şekilde dile getirir. Ona göre insanın değişen hayat düzeni içinde kendi yerini belirleyememesi, insanın kendisi ve hayat/kaderle alay etmesine neden olur. Şair, bu çaresizliği hayata/kadere başkaldırarak trajikomik bir şekilde ifade eder. Necip Fazıl, "Hayat Mayat" adlı şiirinde;

"Hayat, mayat diyorlar;
Benim gözüm mayat'ta.
Hayatın eksikliği var;
Hayat eksik hayatta."

(Kısakürek 2003: 417).

diyerek hayatın işleyiş biçimi ve gerekliliklerini kendi hayat felsefesine göre açıklar ve hayattan hiçbir beklentisi olmadığı için de bu hiçliğe, boşluğa savaş açar. Hayatı önemsememek, insanın ve dünyanın işleyişini önemsememe anlamına gelir. Şair, eksik özne olarak gördüğü hayatı, düzeltmek ve onu anlamlı hale getirmek arzusundan çok uzaktır. Çünkü ona göre hayatın ne olduğu ve nasıl anlamlı hale geleceği meçhuldür. Hayatın eksik özne oluşu ve bilinmezliği, Necip Fazıl'ın çaresiz kalmasına, hayat ve işleyişiyle çatışmasına neden olur. Bu trajik durum şairi, hayat ve varlığın akışı karşısında çaresiz bırakır. Şair bu çaresizlikle hayatın işleyişine başkaldırır. Ancak hayat kuşatmasıyla çepeçevre sarılan şairin/insanın ona uymaktan başka yapacağı hiçbir şey yoktur.

İnsan, kendi varlık alanını ihlal eden tek canlıdır. Lakin sürüp giden hayatı ihlal edememe ise onun tek trajiğidir. Ontolojik olarak hayat karşısında varlığını tamamlamayan insan, fenomenolojik olarak kendini başka varlıklara dönüştürme arzusunda. Necip Fazıl da hayatın insanı sıradanlaştıran bu yönünden kurtulmak ve kendini ötelere taşımak ister. Ancak hayat, insanı dünyaya öyle sıkı bağlar ki, ondan kurtulmak, ölümün kollarına atılarak gerçekleşir. Şair;

“Gönlüm uçmak isterken semavî ülkelere;
Ayağım takılıyor yerdeki gölgelere...”

(Kısakürek 2003: 251).

diyerek hayatın insanı “yere” mahsus bir canlı yapışını dile getirir.

Şair hayatın trajik işleyişinden kopup kurtulmak için uçmak ister. Dünya, yer ve topraktan ayrılış arzusu, hayatın işleyişine bir alternatif sunmadır. Şair, gönlündeki semavî ülkelere kaçma arzusu karşısında “yerdeki gölgeler”, onu biçare hayata ve dünyaya bağlar. Şairin semavî ülkelere ulaşma isteği aslında onun içtenlik mekânlarına açılma arzusudur. Şair, bu mekânlar sayesinde kendini tamamlamak ister. Korkmaz’a göre insanlar içtenlik ve “geniş mekânlarda kendini güvende hisseder; kimliği, varlığı, değerleri koruma altındadır. Ontolojik anlamdaki bu huzur ve güven duygusu varlığın içten dışa doğru açılmasını akmasını sağlar. Mekândaki genişlik algısı da fenomenolojik anlamdaki bu akıştan kaynaklanır” (2007b: 411). Şairin uçarak varmak istediği ülke, hayatın yersel işleyişine alternatif olarak sunulur. Fakat şairin ayağının takılı kaldığı “gölgeler” ise dünyanın insanı bedensel olarak kendine çektiği değerlerdir. Şair, gölge sembolüyle insanın topraktan ve geçici bir suretle yaratıldığını vurgular. Aynı zamanda şaire göre gölge, karşıt gücü de simgeleyen bir değerdir. Yani düşmandır. Jung: “Gölge, rüyalarda, genelde rüya gören kişi ile eş cinsiyette sahip, uğursuz ve tehditkâr bir figür olarak belirir. Bu kişi çoğu zaman farklı bir millete ırka veya renge sahiptir. Bununla beraber şüphe, öfke ve korku gibi duygulanmalara yol açan düşmanca bir tavır söz konusudur” (Stevens 1999: 65-66) der. Şair de dünya ve dünyadaki hayatı korku verici, geçici bir güç/gölge olarak muhayyilesinde canlandırır. “Ayağım takılıyor yerdeki gölgelere” diyen şair, insanı hayat karşısında aciz bırakan güç karşısında çaresizliğini ortaya koyar.

İnsan, hayat karşısında mutluluğu arayan bir varlıktır. Mutluluğu, rahatlığı ve sevgiyi hayatın içinde bulmaya çalışan insan, şaire göre “bir mesut zalim”dir. “Aramak”, “çabalamak” ve “yitirmek” onun tek kaderidir.

“İnsan, bir mes’ut zâlim, insan bir mağrur cahil;
Tekne kırık, su azgın ve kayıplarda sahil...”

(Kısakürek 2003: 107).

Şair yukarıdaki mısralarda insanı, hayat karşısında cahilliği ve bilgisizliğinden dolayı azgın bir su içinde yüzen kırık bir tekneye benzetir. Şaire göre hayat bir sudur. Ancak azgın bir sudur. Bu azgın su, rahminde durmadan kendi değerler dünyasını doğurur. İnsan ise bu azgın suyun içinde kendini bulmaya çalışan yalnız ve cahil/eksik bir varlıktır. Şaire göre insanın hayat karşısındaki mutluluğu, onun cahil ve eksikliğini bir göstergesidir. Dünya hayatında mağrurlanan insan, hayatın trajikliğini unutan "bir mesut zalim"dir. Oysaki hayat denizinde tekne, muhakkak batacaktır. Sahile ulaşmak ancak hayatın tezadı, ölümlerle gerçekleşecektir. İnsan ancak ve ancak bu trajik olaydan sonra sahile ulaşabilir.

Şair hayatı, insana geçici olarak verilmiş kutsal bir emanet olarak ele alır. İnsan ise ona verilen hayatı/kaderi yaşamaktan başka yapacak bir şeyi olmayan mesut bir zalimdir.

2. Yaşamı Elden Alan Ölüm/ Ölüm Trajedisi

"Ölümü sıdıramaz,
Akıl daracık koğuk.
Ölemez, çıldıramaz,
Ağlarlar boğuk boğuk."
(Kısakürek 2003: 131).

Necip Fazıl, şiirlerinde ölüm izleğini çok sık kullanan bir şairdir. Ölüm, onun için hayatın karşısında çekilmiş karanlık bir settir. Ölümün karanlık oluşu, Necip Fazıl için büyük bir trajedir. Çünkü şaire göre ölüm, insanı yok eden bir fonemendir. Şair, şiirlerinde ölüm metaforu ile insanın ölüm karşısında ürperişlerini ortaya koyar. O, şiirlerinde insanı, hayata her zaman aç ve hayatı tüketen bir varlık olarak görür. Şaire göre insan, ömrü boyunca hayatı yer, fakat ona asla doymaz. Ancak ne var ki "her canlı ölümü bir gün tadacaktır". Ölüm bu yönüyle gerçeğin ta kendisidir. Hayattan ayrılmak, kopmak, düşmek ve sona ermek ölümlerle gerçekleşir. Bundan dolayı şair/insan, gerçeğin kendisi olan ölümü trajik bir çılgılık olarak duyumsar. Şairin/insanın istemi dışında gerçekleşen bu durum, onun ölüme başkaldırmasına neden olur. Bu yönüyle ölüme karşı yapılan her başkaldırı, bir trajediyi de beraberinde getirir. Nitekim ölüm aç bir kurttur ve her zaman insan bedenini kemirir. Necip Fazıl da bu yüzden şiirlerinde, ölümlerle hep savaş halindedir.

"Köpek korkusuyla korktum ölümden,
Ölmeden ölmeyi anlayamadım.
Ne güneşler doğup battı üzerimden;
Bir günü bir güne bağlayamadım."

(Kısakürek 2003: 71).

diyen şair, ölüm korkusunu köpek korkusuyla özdeşleştirir. Çünkü insan, ölümü hayattayken asla tecrübe edemez. Ölüm, tecrübe edildiğinde varlık

canlılığını yitirir. Necip Fazıl'ın ölüm korkusunu hayatta yaşanabilecek bir korkuyla eşleştirmesi, o korkuyu yaşayan için verdiği trajediyi ortaya koyma çabasıdır. Şaire göre hiçbir insan, tam anlamıyla ölmeden ölmeyi anlayamaz. Çünkü ölüm, bir bilinmezliğe çekiliştir. Nitekim "Epikür, ölümü, duygu ve şuurun kaybolup, insanın yok olması şeklinde yorumlamıştır" (Koçer 1997: 22) der. Ölüm, bir zaman kesitinin sona ermesi ve insanın bu akışkan zaman diliminde kendini tamamlayamadan veya kendini kutsal olan yaşama bağlamadan ayrılmasıdır. İnsan, farkında ya da farkında olmadan kendisine verilen zamanı ölümle tüketir. Ölüm, bize emanet olarak verilen zamanı, tükenişe çeken trajik bir durumdur. İnsanın kendini bilmek/tanımak için kullandığı akıl, ölümü ve onun işleyişini kolay kolay idrak edemez. Çünkü insan, ölümü sadece tecrübe eder. Necip Fazıl'ın da dediği gibi: "Ne güneşler doğup battı üstümden/Bir günü bir güne bağlayamadım" ibaresi, ölümün, geçici hayat karşısındaki yerini belirler. Çünkü şaire göre doğmak, ölmek şartıyla insana ödünç verilir. Ödünç verilen yaşamı benzeri biçimlerle ölüme yaklaştırmak, insanı ölüm mevzuunun nirengi noktasına taşır. Çünkü ölümü düşünmek, ölmekten daha sarsıcıdır. Necip Fazıl da ölümü köpek korkusunun izlerinde bulmaya çalışır. Burada şair için korku, ölümü trajikleştiren en önemli metafordur. Ölüm, Necip Fazıl göre korkunun rahminde büyür.

Necip Fazıl, geçici hayat karşısında ölümün insana sunduğu sonsuzluk ve yokluk trajedisini dile getirir. Ona göre ölüm, "mezar, kefen, kabir, tabut, münkir-nekir, toprak" gibi simgelere bürünür. Karanlık bir mabedin içinde yankı bulmayan ölüm sedası, onun kişisel trajedisinin derinliğini ortaya koyar. Çaresizlikler içinde kendi tragedyasını oynayan şair, sonludan sonsuza doğru geçişi dramatik tablolar zinciri olarak okuyucusuna sunar.

Böylece insana ödünç olarak verilen yaşamın kutsallığı, yine insanın elinden o istemeden alınmış olur. Şair ise bu alışverişte kendi içine düştüğü durumu, dünyanın yüzüne şiirsel/metinsel/sessel bir çığlık olarak haykırır. Çünkü ölüme karşı tavır, insanın varoluşsal olarak tek çıkmazıdır.

Şair ölümü, akılın aynasında karanlık bir kuyu olarak görür.

"Ey akıl, nasıl da delinmez küfen?

Ebedî oluşun urbası kefen!

Kursa da boşluğa asma köprü, fen,

Allah derim, başka bir şey demem!"

(Kısakürek 2003: 23).

Şair, akıl ve öngörülerıyla ölüm karşısında aciz kaldığını ve istemeyerekte olsa dünyaya gelerek onun, "urba ve kefeni"ni giyeceğini insan bilincine imgeler. Şair için ne doğum kişinin kendi isteğiyle, ne de ölüm kişinin kendi arzusuyla olur. İstemeden yaşamaya mahkûm edildiğimiz hayat, bizi

istemeden de ölüme iteler. Şair ölümle, ölümün diyarında yaşayacağını farkındadır. Bunun nedeni ölüm korkusunun benimsenmesindedir. Ölümü benimsememek, insanın trajikliği ve çaresizliğini acı bir duygu olarak hissettirir. Nitekim birey, ölümlü bir varlık olduğunu kavradığı ölçüde, dünyadaki ödevlerinin farkına varır. "Dinî bakış açısı da, bireyin ölüme yaklaşımında sükûnet, boyun eğme ve kabul tutumu meydana getireceği söylenebilir" (Koç 2002: 347). Bundan dolayı şair, kendi mizacını ölüm korkusuyla besler. Çünkü bundan başka yapacak bir şey yoktur.

"Bu kapıdan kol ve kanat kırılmadan geçilmez;

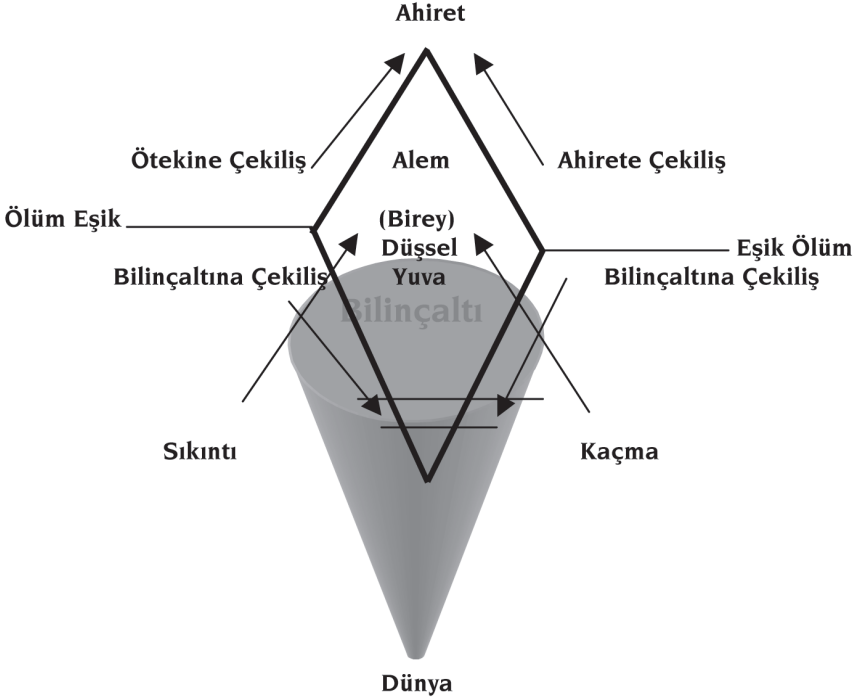
Eşten dosttan, sevgiliden ayrılmadan geçilmez."

(Kısakürek 2003: 134).

Necip Fazıl'a göre ölüm, bir eşiktir. Ölümün eşik olması insanın içinde yaşadığı ortamı terk etmesini emreder. Çünkü eşik, bütün insanların geçeceği veya geçmek zorunda olduğu bir alan-yerdir. Necip Fazıl'a göre bu eşikin insanı trajik bir varlığa dönüştürmesi, hem bedensel, hem de ruhsal olarak bir değişimi ve dönüşümü de beraberinde getirmesindedir. Her değişim ve dönüşüm insanın isteği dışında olduğu için insan buna direnmek zorundadır. Zorundadır, çünkü ölüm karşısında insanın trajikliği burada yatar. Geride kalan dost ve sevgililer, değişimin ve dönüşümün karşısında çığlık çığlığadır. Bunun sebebi köklü ayrılıktır. Muhakkak ki insan ayrılığın bilincine varan tek canlıdır. Bu sonsuz ayrılığı idrak eden şair de şiirlerini bu temel izlek etrafında kurar.

Ölüm izleği, Necip Fazıl'ın bilinç ve bilinçaltını adeta bir çatışma alanına dönüştürür. Bilinç ve bilinçaltı ölümü lanetler, bilinçdışı ise sonsuzluğun eşığı olarak ölümü çoktan kabullenmiştir. Şair şiirlerinde ölümü insana usulca sokulan ve insanı bu dünyadan ayıran bir metafor olarak ele alır. Sanatçı insanın ölümle kuşatılmasını, zaman ve mekanın ötesine geçememesine bağlar. Ona göre insan, yaratılışın bu garip kuşatılmışlığı içinde ontik olarak bir sığınama ve güveneme duygusu eksikliği hisseder. Nitekim hayatın ip kadar ince ve rüzgar kadar geçici oluşu, bütün varoluşları sonlu hale getirir. Dikey bir doğrultuda insanı yücelten, büyüten ölüm, Necip Fazıl'ın şiirlerinde insanı geren, karanlığa taşıyan müphemleştiren bir eşik özelliği bürünür.

Necip Fazıl için ölüme çekiliş, bireysel anlamda bütün düşlerin sonsuza kadar gerçekleşmemesidir. Düşler yuvası olan hayatın, ölümle elden alınması, bu yönüyle onun en korkulu, sıkıntılı düşüdür. Aşağıdaki şekilde de görüldüğü üzere Necip Fazıl, yatay (hayat, beden akıl, bilinç, bilinçaltı) ve dikey yönleriyle (ruh, ölüm, son gizli, karanlık) kuşatılmışlığın trajedisini yaşar.

Necip Fazıl şekilde de görüldüğü üzere dikey bir doğrultuda ölümü trajikleştirirken yatay bir eksenle kendini ölüme hazırlamak zorundadır. Çünkü bütün canlılar bir inişin sonrasında, tekrardan bir noktaya kadar yükselir ve daha sonra ölümle evrenin kutsal işleyişine katkıda bulunur. Bu katkıda bulunuş kimi zaman korkunun ikliminde büyürken, kimi zaman ayrılığın sancılı rahminde kendini büyütür. Nitekim ölüm trajedisini insanoğlu yaşadıkça hep hissedecektir.

Necip Fazıl ölümü, bir çocuk gibi şiirlerinin rahminde taşıyarak orada büyütür. Çünkü ölüm bütün insanların yegane kendiliği, kendine “mutlak” a dönüşüdür. Şaire göre insana verilen bütün değerler, ölümle tekrardan elinden alınır. Elden alınış insanı kimsesiz, elsiz-kolsuz, güçsüz bir çocuğa dönüştürür. Şaire göre insanın tekrardan çocuğa dönüşümü, onun trajikliğine bir göndergedir. Necip Fazıl, hayat denilen olgunun anlık varoluşunu ölümle devingenleştirir. Hatta hayatı üst bir olguyla görevlendirir.

“Burda gelir insana,
Boş günlerin usancı.
Çalar bir kampana,
Ölüm çanından acı.”

(Kısakürek 2003: 163).

Şiirde dünyada mekânla ortak bir ruh oluşturan insanın, zaman ve mekânla kurduğu ilişkinin trajedisi ele alınır. Bunun nedeni "Gerçek dünyanın bakış açısı kaçınılmaz biçimde trajik" (Orr 2005: 35) olmasıdır. İnsan *burayla* ne kadar çok ilişki kurarsa, o kadar büyük bir çatışmanın içine düşer. Korkmaz'a göre "mikro kozmik düzlemde bireyin trajiği daima bir kopuşla başlar" (2004: 158). Dünyada, ölümün eşliğinde bekleyen insan, boşa geçirdiği anların vermiş olduğu baskı ve korkuyla bilincini tahrip eder. Her tahribata uğrayan bilincin ardında ölümün trajik sessizliği yatar. Ancak dünyada bunun farkına varmak ölmekten daha acıdır. Bir nevi ölümü hayatta iken yaşamaktır. "Çalar bir kampana/ Ölüm çanından acı" diyen şair, insanın hayatı boşa geçirmesini ölümle eş değerde görmesindedir. Aynı zamanda şair, ölümü bir çana benzeterek, ölüm ile zaman arsındaki paradoksu ortaya koyar. Ölüm, zamanın içinde büyür. Şair, zamanın bir boyutunda insan için çalan ölüm çanını, evrensel bir trajedinin yörüngesine oturtur. Şaire göre bütün insanlık muhakkak bu çanın sesini duyacaktır. Duyuş anı gerideki yaşanılmışlıkları yeniden zihnimize canlandırır. Bachelard, "Yalnızca anılarımız değil unuttuklarımızı da içimizde barındırılmıştır" (1996: 28) der. Ölüm korkusu, ayrılık muştusunu insana geride yaşanmışlıklarla tekrardan yaşatır. Geriye dönüp de anıları hatırlamak zaman içinde kayan insanın trajedisi tekrardan hatırlatır.

"Ölmek, ilk ve son, büyük kelime;
Çarpıldık, ölmek için ölüme!
Ver Allah'ım büyük sırrı elime;
Geçmez an, solmaz renk, kopmaz bütünlük."

(Kısakürek 2003: 117).

Şair, "ölmek" için haykırır. Ölüm karşısında yalvarma ve yakarmaktan başka yapacağı hiçbir şey yoktur. Şair için en büyük kelime ölmektir. "Ölmek", anın içinde kopmamak, solmamak ve parçalanmamak anlamındadır. Ölmek ise, solmak, parçalanmak ve zamanın anlık akışlığının içinden koparak, zamanın içinde yok olmaktır. Bu yüzden şair, ölmek için elinden gelen bütün gücü gösterir. Ancak buna rağmen ölüme çarpılmaktan kurtulamaz. Bu yüzden Allah'a yalvararak ölümsüzlüğün sırrını ister. Ölüm karşısında umutsuz ve aciz bir varlığa dönüşen şair, büyük bir bunaltının ve çıkmazın içindedir. Necip Fazıl için ölümden kurtulmak aslında ölüme daha da fazla yaklaşmak anlamına gelir. Bu durum umutların umutsuzluğa dönüştüğü bir noktadır ve umutsuzluğun zirvesidir. "Yaşam, umudu yok etmektedir ve umutsuzluk son umudun eksikliğidir, ölümün eksikliğidir. Ölüm en büyük tehlike olduğu sürece, yaşamdan bir şeyler beklenir; ama diğer tehlikelerin sonsuzluğu keşfedildiği zaman, ölüm için umut beslenir ve ölüm umut olduğu sürece tehlike büyüdüğü zaman, umutsuzluk ölmemenin neden olduğu umutsuzluktur" diyen (Kierkegaard 2001: 26), umutsuzluğun ölümü, sonsuz

kıldığını söylese de umutsuzluk, insanın ruhunu boğarak ve enerjisini yutar. Ancak insan, her zaman umudun yaşamın yanındadır. Şair de ölüm karşısında ölümsüzlüğü Allah'tan ister. Sartre, "insanoğlu hiçbir varlığın hatta Tanrı'nın bile karşısında yer tutmadan edemeyeceği bir varlıktır" (2005: 32) der. Bu olayı insan, kendini hep trajik bir varoluşun içine çekerek, devamlı kendine çatışmalar sahnesi kurar. İnsan bu sahnede hep parçalanmış ve bölünmüş bir vaziyettedir. "Eski Rafta" adlı şiirde;

"Oyuncak kırılır, haydi, ya insan,
Nasıl parçalanır, nasıl bölünür?
Söylerler, mezara kulak dayasan;
Bir daha ölmek için ölünür."

(Kısakürek 2003: 118).

diyen şair, insanı maddî nesnelere bir izdivaca çıkarır. Metayla karşılaştırılan insan, metaya göre daha acizdir. Necip Fazıl insanı, kırılıp parçalandığında toplanması imkânsız olan karmaşık bir varlık olarak görür. Ona göre insanın karmaşık ve keşfedilmesi zor bir varlık oluşu, insanı iyiden iyiye trajik bir varlığa dönüştürür. Şair için insan yaşarken gerçeği algılayabilecek veya ona (gerçeğe) yaklaşabilecek tek canlıdır. İnsanın en büyük problemi kendini bilinmezliğin ötesine taşımaktır. Bu yüzden insan evrensel olarak durmaksızın parçalanmak yerine ölmeyi ve ölümün sonsuzluğunu ister. Ölümün yokluğu, insanın hayatla bütünleşmesini sağlar. Bu yönüyle insan ölümü düşündükçe hayattan zevk almayan, hayattan korkan bir varlığa dönüşür. Çünkü hayatın insana ölümü ne zaman sunacağı meçhuldür.

"Ölümse,

Gel dese:
Tak tak tak
Mu-hak-kak!

.....

Bir varmış,
Bir yokmuş,
Kararmış ve kokmuş
Dünyamız.

....

Kafiye,
Hikaye
Dava tek:
Ölmek!"

(Kısakürek 2003: 262-263-264).

Şair ölümün, insanı çağırışının muhakkak olduğunu dile getirir. Şaire göre ölüm dünyada gerçekleşen ve gerçekleşmesi "muhakkak" olan bir metaforudur. Ölüm insanın kapısını "tak tak tak" çaldığı an, bütün yaşanmışlıklar ge-

ride kalır. Şair, ölümün insanı istemeden ziyaret etmesini, varlığın gerçeği ve trajik çatışması olarak görür. Hayat ve dünyanın, insan için bir masaldan ibaret olduğunu ve bir an varken, bir an yok olacağını belirten şair özünde dünyayı kararmış ve kokmuş ortam olarak değerlendirir. Bunu arkasında yatan sebep ise dünyanın insana sonsuzluğu vermemesi, onu bakî kılmaması vardır.

Şair ile ölüm arasında davalı-davacı konumu vardır. Davacı "Necip Fazıl", davalı ise "ölüm"dür. Necip Fazıl'a göre hayattaki bütün hikâyelerin tek amacı vardır. Bu da hayatın davalısı olan ölümdür. Şair, ölümün hayattaki gerçeğini sıradanlığa giden yaşamın önünde tutarak, ölümün insanları kendine davet etmesini trajik bir gerçek olarak görür. Bütün insanların bu davete eşlik etmesi ise insanların acizliğini, kuşatılmışlığını gösterir.

Şair şiirlerinde ölümü, insana usulca sokulan ve muhakkak gerçekleşecek olan korku ve karanlığın en büyüğü olarak ortaya koyar. Ona göre insanın ölüm karşısında çaresiz kalışı, ölüme yenilen insanın trajedisi anlamına gelir. Bu yönüyle Necip Fazıl, ölümü insanın hayattaki en büyük trajiği olarak ele alır. Şair şiirlerinde ölümü hayatın tek soylu gerçeği olarak görür.

Sonuç olarak, Necip Fazıl şiirlerinde hayatla ölümü durmadan karşı karşıya getirir. Bu karşılaşmada insan çaresiz, hapsedilmiş ve pasif bir konumdadır. Şaire göre bu kuşatılmışlığın tek nedeni varoluşun yalnızca insana mahsus olmasıdır. Nitekim insan, kendi hayatını yaşamaktan başka çaresi olmayanıdır. Ölümle çepeçevre sarılan insanın var olma sürecini özgürce ortaya koyamaması, Necip Fazıl'a göre insanın tek trajik gerçeğidir. Ruhun sonsuzluk iştiyakı, hayatın elden alınışı ve zamanın insanı kısıtlaması onun şiirlerinin temel çatışma noktasıdır. Şair şiirlerinde ideal insanın değil, yaşayan, beklentileri, korkuları ve kaygıları olan insanın hayat ve ölümle mücadelesini anlatır. Çünkü ona göre hayatın kendisi ölümün tek muhatabıdır. Ölüm, hayatla kendini insana sunar. İnsan ise bu durumu bilmeye ve anlamaya çalışarak kendi varoluş sürecini tamamlar. Nitekim insan, hayat ve ölüme anlam veren en önemli canlıdır. Bu yönüyle Necip Fazıl şiirlerinde hayat ve ölüm trajedisini bütün insanlığın adına duyumsar ve ortaya koyar.

Kaynaklar

- Bachelard, Gaston (1996), *Mekânın Poetikası*, çev. Aykut Derman, İstanbul: Kesit Yay.
 Kısakürek, Necip Fazıl (2003), *Çile*, İstanbul: Büyük Doğu Yay.
 Kierkegaard, Sören (2001), *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, çev. Mehmet Mukadder Yakupoglu, İstanbul: Ayrıntı Yay.
 Koç, Mustafa (2002), "Ölüm Psikolojisi 2", *Tasavvuf, İlimi ve Akademik Araştırma Dergisi*, Temmuz-Aralık, s. 338- 362.

- Koçer, Şevket Servet (1997), *Necip Fazıl Ölüm ve Ölümsüzlük*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi).
- Korkmaz, Ramazan (2004), *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*, Ankara: Türksoy Yay.
- Korkmaz, Ramazan vd. (2007a), "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, (Editör Ramazan Korkmaz), Ankara: Grafiker Yay.
- Korkmaz, Ramazan (2007b), "Romanda Mekânın Poetiği", *Edebiyat ve Dil Yazıları, Mustafa İsen'e Armağan*, (Editörler: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker), s.399-415.
- Okay, M. Orhan (1998), *Necip Fazıl Kısakürek*, İstanbul, Şule Yay.
- Oktay, Ahmet (1993), *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Orr, John (2005), *Trajik Gerçekçilik ve Modern Toplum*, çev. Abdullah Şevki, İstanbul: Hece Yay.
- Öztürk, Nurettin (2001), *Türk Edebiyatında İnsan*, Ankara: AKM. Yay.
- Sartre, Jean Paul (2001), *Varoluşçuluk*, çev. Asım Bezirci, İstanbul: Say Yay.
- Sartre, Jean Paul (2005), *Edebiyat Nedir*, çev. Bertan Onaran, İstanbul: Can Yay.
- Stevens, Anthony (1999), *Jung*, çev. Ayda Çayır, İstanbul: Kaknüs Yay.